

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

26.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
2. CİLT

24-28 MAYIS 2004
KONYA

İÇİNDEKİLER

Güven BAKIR, Yaşar ERSOY, Bekir ÖZER, Kozan UZUN, Melike ZEREN 2003 Yılı Klazomenai Kazısı	1
Yücel KİPER, Sevil GÜLÇUR Güvercinkayaşı 2003 Yılı Kazısı Ön Raporu	13
Armağan ERKANAL-ÖKTÜ, Nazlı ÇINARDALI-KARAASLAN Panaztepe 2003 Yılı Kazıları	25
M. Oluş ARIK Alanya Kalesi 2003 Yılı Çalışmaları.....	37
Ömer ÖZYİĞİT 2003 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları	43
Ahmet YARAŞ, Daniş BAYKAN 2003 Yılı Allianoı Kazısı	51
Nicola LANERI Hirbemerdon Tepe 2003: A Preliminary Report	63
Erol ALTINSAPAN Eskişehir-Sivrihisar'da Nasreddin Hoca'nın Kızı Fatma Hatun'un Mezar Kazısı	73
Crawford H. GREENEWALT Sardis: Archaeological Research and Conservation Projects in 2003	81
Aliye ÖZTAN 2003 Yılı Acemhöyük Kazıları	91
Aliye ÖZTAN, Süleyman ÖZKAN, C. Merih EREK, Erol FAYDALI 2003 Yılı Köşk Höyük Kazıları	103
Sait BAŞARAN Enez (Ainos) 2003 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları	115
Nicolò MARCHETTI The 2003 Joint Turkish-Italian Excavations at Tilmen Höyük	129
Recep MERİÇ, Ali Kâzım ÖZ, Aygün Ekin MERİÇ Metropolis Kazıları, 2003	137

Francesco D'ANDRIA Hierapolis, 2003	147
Guido ROSADA Tyana-Kemerhisar Archaeological Excavations 2003	157
Thomas MARKSTEINER, A. KONECNY Bericht Der Grabungskampagne in Limyra 2003	167
Eugenia EQUINI SCHNEIDER Excavation and Research at Elaiussa Sebaste: The 2003 Campaign	181
Tayfun YILDIRIM, İsmet EDİZ 2003 Yılı Resuloğlu Mezarlık Kazısı	193
Isabella CANEVA, Gülgün KÖROĞLU, Kemalettin KÖROĞLU, Tülay ÖZAYDIN 2003 Yılı Yumuktepe Höyüğü Kazıları	203
Işın YALÇINKAYA, Harun TAŞKIRAN, Metin KARTAL, Kadriye ÖZÇELİK, Bora Cem ŞEVENCAN 2003 Yılı Karain Mağarası Kazısı	215
Ayla SEVİM, Cesur PEHLEVAN, Ayhan YİĞİT, Pınar GÖZLÜK 2003 Yılı Çankırı Çorakyerler Kazısı	225
Erksin GÜLEÇ, Steven L. KUHN, Mary C. STINER, İsmail ÖZER, Mehmet SAGIR 2003 Yılı Üçağızlı Mağarası Kazısı	237
Aygül SÜEL Ortaköy/Şapinuwa Ören Yerinde 2003 Yılı Çalışmaları	243
Musa TÖRNÜK, Erksin GÜLEÇ 2003 Yılı Sivas/Hayranlı-Haliminhani Kazısı	251
Ara ALTUN, V. Belgin DEMİRSAR ARLI İznik Çini Fırınları Kazısı 2003 Yılı Çalışmaları	255
G. Kenneth SAMS Gordion, 2003	265
Tunç SİPAHİ 2003 Yılı Hüseyindede-Fatmaören Kazısı	271
M. Kemal SERTOK, Fikri KULAKOĞLU, F. Flomena SQUADRONE Şaraga Höyük Salvage Excavations	281

Fikri KULAKOĞLU, M. Kemal SERTOK, Flomena SQUADRONE, Hamza GÜLLÜCE Gaziantep Kale Höyük 2003 Excavations	291
Coşkun ÖZGÜNEL Smintheion, 2003 (24. Yıl)	303
Beyhan KARAMAĞARALI 2002-2003 Ani Kazıları	311
Mehmet ÖZSAİT 2003 Yılı Harmanören-Göndürle Höyük Mezarlık Kazısı	319
Christopher RATTÉ, R.R.R. SMITH Aphrodisias 2003	331
Muhippe DARGA, Taciser SİVAS, Hakan SİVAS Şarhöyük/Dorylaion Kazısı 2003 Yılı Çalışmaları	343
Jürgen SEEHER Boğazköy-Hattuşa 2003 Yılı Çalışmaları	351
Nurettin YARDIMCI Harran 2003 Yılı Höyük Kazıları	361

SMINTHEION, 2003 (24. YIL)

Coşkun ÖZGÜNEL *

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve Ankara Üniversitesi adına 1980 yılından beri yürütülmekte olan Gülpınar kazılarına, adı geçen bakanlığın maddî ve manevî katkılarının yanı sıra diğer kamu kuruluşlarının sağladığı destek ile 12 Ağustos-30 Eylül 2003 tarihlerinde devam edilmiştir¹.

2003 yılı çalışmalarını; kazı çalışmaları, restorasyon çalışmaları ve konservasyon çalışmaları olmak üzere üç ana başlıkta toplamak mümkündür.

1) Kazı Çalışmaları

2003 yılı Smintheion kazıları, tapınağın 75 m. kuzeybatısında 1995-1996 yılı çalışmaları sırasında tespit edilen fakat şahıs arazisi olması nedeni ile kazıların genişletilemediği, açılan alanın da kapatılmak zorunda kalındığı yol kalıntısının yer aldığı H 24, 25 karelerinde gerçekleştirilmiştir.

Kamulaştırma sorunu nedeni ile önceki yıllarda gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında boyutları ve yönlenmesi hakkında ayrıntılı bilgi edinilemeyen yol kalıntısının anlamlandırılması kazı çalışmalarının temel hedefi olmuştur.

İlk olarak yolun daha önceki yıllarda saptanmış olan bölümünün yeniden ortaya çıkarılması için 2 x 4 m. boyutlarında bir sondaj ile çalışmalara başlanmıştır. Yaklaşık 2.50 m. olan dolgu tabakasının kaldırılmasından sonra andezit cadde döşeme blokları tekrar ortaya çıkarılmıştır. Daha sonra yönlenmesi ve boyutları hakkında bilgi edinebilmek için sondaj yol boyunca güneydoğuya doğru genişletilmiştir. Alanın geniş olması ve yoğun dolgu tabakası nedeniyle yol aksında açılan sondajlarla kazı çalışmaları gerçekleştirilmiş daha sonra bu sondajlar birleştirilmiştir (Resim: 1-2).

Yapılan kazılar sonrası yolun kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzandığı, tapınak *temenos* kotuna göre -6.58 m. daha aşağı seviyede olduğu ve ilk kazılan alandan itibaren her bir metrede 7 cm. yükseldiği tespit edilmiştir. Yolun bir rampa gibi kutsal alana doğru yükselmesi, ibadete gelen insanların karşılığında tapınağın birden çıkarılması ve onları gördükleri bu muhteşem yapı ile etkileme amaçlı olabilir. Alexandria Troas ile

* Prof. Dr. Coşkun ÖZGÜNEL, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, 06100 Sıhhiye-Ankara/TÜRKİYE.

1 Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve DÖSİMM'e, Ankara Üniversitesi'ne, Efes Pilsen İçecek Grubu'na 2003 yılı Gülpınar kazılarına yaptıkları maddî ve manevî katkılardan dolayı teşekkür ederiz.

2003 yılı çalışmalarına Kültür ve Turizm Bakanlığı'nı temsilen Çanakkale Müzesi'nden Sayın Musa Tombul katılmıştır. Başkanlığımızda yürütülen çalışmalar aşağıda belirtilen ekiple gerçekleştirilmiştir.

Araş. Gör. Erhan Öztepe (A.Ü. D.T.C.F. K.Arkeoloji Anabilim Dalı), Araş. Gör. Tayyar Gürdal (A.Ü. D.T.C.F. K.Arkeoloji Anabilim Dalı), Araş. Gör. Hakan Öztaner (A.Ü. D.T.C.F. K.Arkeoloji Anabilim Dalı), Araş.Gör. Davut Kaplan (A.Ü. D.T.C.F. K.Arkeoloji Anabilim Dalı), Yurdakul Biçer Muhasebe Sorumlusu (Bilkent Üniversitesi), Mimar Bora Işık (O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Restorasyon Anabilim Dalı), Arkeolog Aytaç Coşkun, A.Ü. K.Arkeoloji Anabilim Dalı'ndan öğrenci olarak Bülent Kayran, Ozen Kaya, Emre Eser, Özge Yurtsevenler. Ö.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü öğrencisi Özgür Şenoğul.

Smintheion arasında bağlantıyı sağlayan kutsal yolun bir parçası olduğunu düşündüğümüz yolun genişliği 7,20 m. açılabilen uzunluğu ise 13 metredir. Hatırlanacağı gibi bu kutsal yolun bir parçası da Tuzla Ovası içerisinde kalan Roma Çağı köprüsüdür.

Kutsal yolun döşeme taş blokları incelendiğinde, taban döşemesinin kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda yola yanlamasına yerleştirilmiş 28-48 cm. arasında değişen genişliklerdeki düzenli sıralardan oluştuğu görülür. Andezit taşlardan kesilmiş çoğunlukla ince uzun dikdörtgen ve bazı sıralarda kareye yakın formlu döşemeye ait blokların kalınlıkları 10-20 cm., uzunlukları ise 26-119 cm. arasında değişmektedir. Bloklar incelendiğinde yol üzerindeki onarım izlerini görmek mümkündür. Bazı bloklar yola diklemesine yerleştirilmiştir. Bu düzenleme taşların yerleştirilmesinde izlenen simetriyi bozmuştur. Blokların büyük bir kısmının ince uzun dikdörtgen olduğu düşünülürse bazı bloklar kareye yakın ve küçük eklenti bloklardır. Yolun kullanımı sona erdikten sonra üzerinden çok sayıda, künklerin oluşturduğu su kanallarının geçirildiği görülür (Resim: 3). Bu durum tabakalaşmayı tahrip etmiş olsa da, ele geçirilen bol miktardaki seramik buluntular M.Ö. 1. yüzyıl-M.S. 3. yüzyıllar arasında yerleştirilebilir. Yoğun buluntu grubu M.S. 1. ve 3.yüzyıla işaret eder. Bu durumda kutsal yolun Goth istilâlarına kadar işlevsel olduğu söylenebilir.

Genişletme çalışmaları sırasında yolun kuzeyinde, yola paralel devam eden ve yol üzerine oturmuş bir yapıya rastlanmıştır (Resim: 4). Bu yapının açılan uzunluğu 7,30 m., korunagelen yüksekliği 81 cm. genişliği 7,20 m.dir. Yapının güneybatı duvarında, Erken Hellenistik teras duvarı bozularak kullanılmıştır. Yapı duvarlarının dış hattı andezit düzgün kesilmiş bloklarla sınırlandırılmış, bu sınırların içerisinde ise harç moloz karışımı dolgu kullanılmıştır. Yapının güney kenar duvarında andezit iki sıra blok basamak oluşturacak şekilde düzenlenmiştir. Yapı inşa edilirken temelde yolun eğimini sıfırlamak amacı ile tesviye dolgusu yapıldığı görülür. Bu yapının ait olduğu dönem için taban izine rastlanamamış olursa da, yapıya bağlanan künklerin konumları bize bu dönem tabanının, yapının ilk sıra andezit bloklarının üst seviyesinden itibaren konuşturulması gerektiğini gösterir. Daha önceki yıllarda bu alan ve yakın çevresinde yapılan kazı çalışmaları sırasında söz konusu kotta pişmiş toprak plâkalarla oluşturulmuş taban kalıntıları ele geçirilmiştir. Yapı ve çevresinde ele geçirilen yoğun Bizans sırlı seramikleri, M.S. 11-13. yüzyıllara işaret eder. Yolun açılan kısmının ortasından geçen, söz konusu yapının altına giren ve yolun döşeme taşları kaldırılarak yerleştirilmiş pişmiş toprak su kanalı, bununla birlikte yapıya farklı yönlerden bağlanan künklerin oluşturduğu dört adet su kanalı daha mevcuttur. Bu durum yapının belki de bir ışık olarak kullanılmış olabileceği düşüncesini akla getirir. Ancak yapının işlevinin ne olduğunun kesinleşebilmesi için, bütünü için açığa çıkarılması gerekmektedir.

Çalışmalar ilerledikçe kutsal yolun, yükselen bir basamak ile sona erdirildiği görülmüştür. Bitim blokları; 28 cm. genişlik, 21 cm. yükseklik ve 47-104 cm. uzunluğa sahiptirler. Bu noktadan itibaren beklentilerimiz *temenosa* girişi sağlayan anıtsal bir kapıya ulaşabilmek olmuştur. Ancak bu sınırdan itibaren geç dönem yapılanmasının oldukça büyük bir tahribata neden olduğu görülmektedir. 2,26x7,70 m.lik bir alanda künklerin oluşturduğu iki adet su kanalıdan başka hiçbir kalıntıya ulaşılamamıştır. Bu boşluktan sonra üç basamak şeklinde oluşturulmuş andezit düzgün kesilmiş bloklardan oluşan bir düzenleme alanı ortaya çıkarılmıştır (Resim: 5). Geç dönemde de işlevsel olduğu görülen bu düzenleme, tahrip edilmiş ve değiştirilmiş olmasına rağmen büyük bir yapıya ait olmalıdır. Alanda anıtsal bir kapıya ait; her iki tarafı bir kozalak ile sonlandırılmış tam olarak ele geçirilmiş mermer lento bloğu, mermer eğimli dış sırası-geison parçası, mermer bir orthostat bloğu ve üç fascialı bir kapı sövesi ele geçirilmiştir. Ele geçirilen mimarî buluntular değerlendirilecek olursa, beklentimiz olan anıtsal kapının varlığından söz etmek mümkündür. Ancak tahribat büyük boyutlardadır. Önümüzdeki kazı sezonunda alandaki kazı çalışmalarının tamamlanması sonrasında restitüsyon ve ele geçirilen mimarî blokların izin verdiği ölçüde restorasyona yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi düşünülmektedir.

Kapıdan izlerin bulunduğu alandaki çalışmaların en önemli buluntularından biri kazı çalışmalarının son gününde ele geçirilen, ön yüzünde Yunanca bir yazıt bulunan (Şehir meclisi Licinnius Aquila Sabinus'u (onurlandırdı.), üst yüzde heykelin bağlandığı zıvana ve ayak izlerinin görüldüğü mermer heykel kaidesidir (Resim: 6). Alanda sürdürülen çalışmalar, belgeleme işlerinin tamamlanması ile birlikte önümüzdeki kazı sezonunda devam edilmek üzere sona erdirilmiştir.

2) Restorasyon Çalışmaları

2003 yılı restorasyon çalışmaları; tapınak batı köşesi ile 2002 yılı çalışmalarında gerçekleştirilen *pronaos-naos* köşesi restorasyon uygulamaları arasında bir bağ oluşturmak, küçük bir alanda ele geçirilen *temenos* taban döşemesinin görsel olarak algılanabilmesini sağlamak, özellikle yükseklik boyutu ile tapınağın doğru bir biçimde algılanabilirliğini sağlamak üzere yeni bir proje hazırlamak temel hedefleri çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Bu yönde ilk uygulama anta uç bloğu ile *pronaos-naos* köşesi arasındaki boşluğun imitasyon tüt temellerin dökümü ile doldurulması ve bu temelin üzerine tapınak çevresinde dağınık bir biçimde bulunan andezit temel bloklarının yerleştirilmeleri ile gerçekleştirilmiştir (Resim: 7).

Restorasyon çalışmalarının diğer uygulama alanını, küçük bir alanda rastlanan özgün *temenos* taban döşemesinin imitasyon malzeme kullanılarak algılanabilir hâle getirilmesi çalışmaları oluşturmuştur. Öncelikle özgün döşeme sağlamlaştırılarak konserve edilmiş, ardından uygulama projesi hazırlanmış ve proje doğrultusunda imitasyon taban döşeme blokları hazırlanarak yerlerine konmuşlardır (Resim: 8-9).

1980 yılından günümüze değin yapılan mimarî envanter çalışmaları ve gözlemler, tapınak çevresinde bulunan mermer mimarî blokların büyük bir çoğunlukla sütun dizilerine ait olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, 2003 yılı çalışma programına, bu blokların tapınak üzerinde yeniden ayağa kaldırılmasını hedef alan bir restorasyon projesi alınmıştır. Bu projenin amacı, stylobat seviyesinden itibaren tamamen özgün bloklar kullanılarak friz seviyesine kadar üç boyutlu bilgiyi yansıtmaktır.

Dolayısıyla öncelikle, 1999 yılında yapımı tamamlanan ve tapınağın batı köşesindeki üç sütun dizisini içeren restorasyon çalışmasının eksik bloklarının bulunup yerlerine konmasıyla bu amaca ulaşılması hedeflenmiştir. Ancak, köşeye ait özel çözümleri içeren blokların mevcut olmaması ve ayağa kaldırılmış olan özgün sütun tamburlarının ciddi strüktürel sorunları olması, bu projenin tapınağın bir başka alanında uygulanması gereğini doğurmuştur.

Yapılacak olan bu yeni projenin tapınağa en az zarar veren bir noktada konumlanması temel amaçlardan biridir. Bu nedenle, tapınağın güneydoğu uzun kenarında yer alan ve üzerine inşa edilmiş zeytinyağı fabrikasına ait su kuyusunun tahrip etmiş olduğu alanda yapılmasına karar verilmiştir. Böyle bir uygulama ile hem tamamen tahrip olmuş bir alanda görsel bir tamamlama gerçekleşecek hem de ayağa kaldırılacak olan friz seviyesine kadarki blokların ağırlığına dayanıklı güçlü bir temel yapabilme imkânını doğuracaktır. Bu temelin yapımı, sonraki yıllarda basamakların konması gibi ilâve tamamlama çalışmalarına olanak da sunacaktır.

Çalışmalara öncelikle tüm tambur, kaide ve arşitrav bloklarının saptanması ile başlanmıştır. Buna göre tapınak çevresinde 2 adet kaide, 4'ü dış olmak üzere toplam 8 adet arşitrav, 5 adet başlık, 6 adet figürlü sütun tamburu ve 103 adet sütun tamburu bloğu olduğu saptanmıştır. Bu çalışma sonrasında blokların tek tek strüktürel kondisyonları incelenerek yeniden bir saptama yapılmıştır. Buna göre var olan iki adet kaidenin küçük tamamlamalarla kullanılabilceği anlaşılmıştır. Sütun tamburları için ise bu elemenden sonra hazırlanmış olan bilgisayar programı sayesinde çapları birbirini tutan bloklar bir araya getirilmiştir. Buna göre toplam 18 adet sütun tambur bloğunun alt ve üst çapları birbirleri ile uyumlu olduğu saptanmıştır. Söz konusu bloklar iki sütun dizisini *entasisi* ve yükseklikleri ile tam olarak oluşturmaktadır. Ancak zıvana delikleri ince-

lendiğinde, bunların birbirlerini tutmadığı görülür. Dolayısıyla, yapılmış olan çalışma bir *anastylosis* örneği olmamakla beraber, yükseklik ve *entasis* gibi dış bilgileri tam ve doğru olarak vermektedir. Dizileri oluşturan blokların ciddi strüktürel sorunları olmamakla beraber, bazı bloklarda küçük ölçekte tamamlama gibi müdahalelerde bulunulması gerekmektedir. Tamburların üzerinde gelecek olan figürlü sütun tamburları, başlık, arşitrav ve friz bloklarından strüktürel anlamda sorunları olmayanlar seçilerek proje kapsamına alınmıştır. Buna göre her iki sütun dizisi de stylobat kotundan itibaren başlık üst seviyesine kadar 10.05 metre yükseklikte tam olarak buluşmaktadır.

Tapınakta bugüne kadar yapılmış olan tüm restorasyon çalışmalarında temel ile ke olan stylobat kotuna kadar imitasyon malzeme ile çıkılması fikri bu projenin de iskeletini oluşturmaktadır. Bu nedenle, tapınak üzerinde tamamen tahribata uğramış bir alanın seçilmesi ciddi temel inşasına olanak vermektedir.

Proje uygulaması iki aşamalıdır. Bu aşamalardan ilki olan sütunların temel hazırlığı 2004 kazı sezonunda programına alınmıştır. Çalışma temel olarak mevcut kuyunun doldurularak özgün andezit kotuna kadar çıkılması ve imitasyon stylobat bloklarının yerlerine konmasını içermektedir. Özgün temel bloklarla görsel uyumu sağlayan, renklendirilmiş betonarme temel inşası ilk yılın hedefleri arasındadır. Bununla beraber, sütun tamburlarından tamamlanacak olan blokların tamamlama, temizleme ve onarım çalışmalarının da yine bu sezon dahilinde yapılacaktır. Bazı tamburlarda bulunan küçük ancak müdahale edilmezse ciddi sorunlara sebep olacak çatlakların onarılması krom çubuklarla sağlanacaktır. Çatlakların her iki tarafından açılan yuvalara krom çubuklar yerleştirilecek ve epoksi ile bu çubuklar yuva içerisinde sabitleneceklerdir. Böylelikle, sütunların doğal hareketlerinden kaynaklanan gerilme ve baskı kuvvetlerine mevcut çatlaklar daha dayanıklı direnç gösterebileceklerdir. Aynı işlemler küçük ölçekteki tamamlamalarda da kullanılacaktır.

2005 kazı sezonunda ise, bir yıldır oturmaya bırakılmış olan temel ve stylobat blokları üzerine, tamamlanarak ve sağlamlaştırılarak, iki mermer kaide konacaktır. Bu blokların stylobat üzerine beraber konması ve onarılması her iki bloğun da eş seviyede olmasını sağlaması açısından çok önemlidir. Sonrasında, hazırlanmış olan projeye göre, sütun tamburlarının ve diğer friz seviyesine kadarki elemanların konmasına başlanacaktır. Bloklar arasında zıvana görevi görmesi amacıyla kalın fiber çubuklar kullanılacaktır. Bu çubuklara ait yeni zıvana yuvaları ise, özgün zıvana yuvalarına dik açıyla bakacak şekilde açılacaktır². Sonrasında epoksi ile bu fiber çubuklar yuvalarında sabitleneceklerdir. Arşitrav üzerinde bir adet friz bloğunun da konulmasıyla beraber 2003-2005 yılları için öngörülen restorasyon çalışmalarını bitirmek amaçlanmıştır.

3) Konservasyon Çalışmaları

Konservasyon çalışmaları; çeşme-rezervuar yapıları ve özgün *temenos* taban döşemesi olmak üzere iki alanda sürdürülmüştür.

Çeşme-rezervuar yapılarının taban ve duvar sıvaları ile duvarlarının sağlamlaştırılması ve onarılması çalışmaların temelini oluşturmuştur. Yapı genelinde harç dolgunun çeşitli nedenlerle kayıp olması sonucu yeni ve dayanıklı bir dolgu harcı yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, beyaz çimento, kireç ve dere kumu (elenmemiş) karışımı bir harç hazırlanarak alana uygulanmıştır (Resim: 10). Dolgu harcının mukavemet yeteneğinin güçlü olması ve geriye dönüşümünün kolaylıkla sağlanabilmesi, bu karışım öğelerinin tercih edilme nedenidir.

Çeşme-rezervuar yapılarının kazı ve konservasyon çalışmalarının ardından, toprak akıntıların önlemek amacı ile akabilecek toprakların bulunduğu tüm alanlar kafes telli gerilerek sabitlenmiş ve bu yapı bütününde kazı ve konservasyon çalışmaları sona erdirilmiştir. Yapının müze-depo ile arasında kalan alanda ise geçen sezon yapılan istinat duvarının yapımı gerçekleştirilerek düzenleme çalışmaları da tamamlanmıştır.

2 Yeni yuvaların özgün yuvalara dik açıyla açılması bloğun ve dolayısıyla tüm sütunun statîği açısından önemli bir detaydır. Aksi takdirde boş olan özgün yuvalara yapılacak baskı kuvveti nedeniyle bloklarda çatlama oluşacaktır.

Konservasyon çalışmalarının diğerk uygulama alanını özgün *temenos* döşemesi oluşturmuştur. Bu doğrultuda detaylı bir belgeleme işleminin yapılmasının ardından döşemenin kaldırılarak, zeminin kondisyonunun tespitine ve statik değerlendirmenin yapılmasına başlanmıştır. Döşeme taşları kaldırılmadan önce genel kot tespiti gerçekleştirilmiş. Kotları alınan ve restorasyon sistemiği tespit edilen bloklar özgün konumlarından kaldırılarak, ahşap malzeme kullanılarak yapılmış olan platforma kaldırıldıkları biçimde yerleştirilmişlerdir. Döşemenin özgün konumu ise plân kare sistemiyle işaretlenerek, konumlarının kaybolması engellenmiştir. Daha sonra her döşeme bloğunun sağlaştırılarak özgün konumlarına tekrar yerleştirilmeleri ile çalışmalar sona erdirilmiştir.

2003 yılı kazı sezonunun bir diğerk çalışma alanı ise kazı evinin iyileştirilmesine ve koruma altına alınmasına yönelik oluşturulmuştur. Kazı evi çevresi taş duvarla örülerek sınırlandırılmış, peyzaj düzenlemesi gerçekleştirilmiş, yeni bir giriş kapısı inşa edilerek bu kapıya 24 yıl sonra kendi ellerimizle yaptığımız tabela asılabılmıştır. Ayrıca kazı evinin ana binasının pencerelerinin tümü 1. sınıf ahşap kepenklerle korumaya alınmıştır.

Resim 1: Kazı sonrası caddenin görünümü

Resim 2: *Propylon*dan caddenin görünümü

Resim 3: Cadde üzerindeki geç dönem su künkleri

Resim 4: *Temenosa* giriŖi sağlayan *propylonun* temelleri

Resim 5: *Propylon* yakınında ele geçen yazıtlı heykel kadesi

Resim 6: Cadde üzerindeki geç dönem su yapısı

Resim 7: *Pronaos-Naos* köşesi ile anta ucu arası andezit temel bloklarının yerleştirilmesi sonrası görünüm

Resim 8: Tapınak *temenos* taban döşemesi onarım çalışmaları sonrası görünüm

Resim 9: İmitasyon *temenos* taban döşemesi

Resim 10: Koruma çalışmaları sonrası rezervuar çeşme yapısı